

บันทึกภูมิปัญญา: พ่อหมอเสริฐ ชาวอรุณ แห่งหลังสวน หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. 2562

วิชัย โชควิวัฒน์* สันติสุข โสภณสิริ† ปารณัฐ สุขสุทธิ‡ วีรพงษ์ เกรียงสินยศ†

*ประธานสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

†มูลนิธิสุขภาพไทย

‡สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ สำนักวิชาการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

ภาพที่ 1 พ่อหมอเสริฐ ชาวอรุณ

บทนำ

พ่อหมอเสริฐ ชาวอรุณ อายุ 82 ปี เป็นหมอพื้นบ้านมา 60 กว่าปี โดยมีได้เรียกร่องคำตอบแทนเป็นหมอผู้มั่งคั่งความรู้และใช้ภูมิปัญญาดูแลรักษาความเจ็บป่วยของชาวบ้าน เป็นที่รู้จักและบุคลากรสาธารณสุขยอมรับนับถือ ล่าสุดได้รับรางวัลหมอไทยดีเด่น ระดับเขตสุขภาพที่ 11 ปี 2562 พ่อหมอเสริฐ ชาวอรุณเรียนรู้สืบทอดวิชาความรู้และความเป็นหมอจากหมอบ้านและหมอพระ แรกเริ่มในช่วงอายุ 13 ปีมีโอกาสดูช่วยคุณตาที่ชาวบ้านเรียกว่า พ่อเฒ่าแดงยาวศรีก็ม จนตาชวนเรียนรู้สืบทอดวิชา ระหว่างขอเวลาไต่รตรอง 5 วัน มีเหตุการณ์ญาติประสบอุบัติเหตุแขน

หัก พาไปหาหมอใกล้บ้านในเวลาดึก หมอไม่รับรักษาเห็นญาติเจ็บปวดทรมานทั้งคืน นายเสริฐจึงตัดสินใจรับสืบทอดวิชาจากคุณตา เรียนจากการเป็นลูกมือและศึกษาตำราสมุดข่อยสมุดดำที่คุณตามอบให้ เมื่อตัดสินใจเรียนเป็นหมอแล้วยังได้ติดตามไปศึกษากับหมอท่านอื่นอีก และหมั่นเพียรค้นคว้าอ่าน รวมถึงรักษาคนเจ็บไข้ได้ป่วยตลอดมาถึงปัจจุบัน พ่อหมอเสริฐได้รักษาคนไข้ทั้งโรคกระดูก อัมพฤกษ์ อัมพาต โรคตา โรคสตรี ูกัด โรคชางในเด็ก เป็นต้น มีคนไข้ไปรับบริการวันละ 20-30 คน ทั้งช่วยชาวบ้านและลดภาระโรงพยาบาล ผู้อำนวยการโรงพยาบาลหลังสวนและเจ้าหน้าที่หลังสวนยอมรับคุณภาพการรักษา จึง

มีการประสานและแนะนำเรื่องการดูแลส่งต่อรักษาคนไข้ ให้เป็นประโยชน์กับชาวบ้านมากที่สุด จากที่คณะทำงานพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติปี 2562 สรุปว่า พ่อหมอเสริฐ ชาวอรุณมีคุณสมบัติเหมาะสมสมควรได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติให้ได้รับรางวัล หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. 2562

กระบวนการคัดเลือกแพทย์แผนไทยดีเด่นแห่งชาติปี 2562 คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ แต่งตั้งคณะทำงานพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ดำเนินการกำหนดหลักเกณฑ์และคัดเลือกอย่างเป็นระบบ โดยกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ดำเนินการคัดเลือกแพทย์แผนไทยดีเด่นระดับเขต 12 เขต ให้คณะทำงานฯ พิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นระดับภาค 4 ภาค ต่อจากนั้นคณะทำงานลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลจากชุมชนและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง สังเกตอย่างมีส่วนร่วมและสัมภาษณ์หมอไทยแต่ละท่านที่ได้รับรางวัล พิจารณาคัดเลือกในรอบแรกนี้ ขั้นตอนสุดท้าย คณะทำงานฯ ประชุมสรุปผลการคัดเลือก มีมติเป็นเอกฉันท์เสนอ พ่อหมอเสริฐ ชาวอรุณมีคุณสมบัติเหมาะสมสมควรได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติให้ได้รับรางวัล หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. 2562

แหล่งบ่มเพาะหมอบ้าน: หลังสวน จังหวัดชุมพร

สภาพพื้นที่ลุ่มน้ำหลังสวนเคยเป็นที่ตั้งหลักแหล่งชุมชนคนโบราณก่อนยุคประวัติศาสตร์ จากการขุดพบหลักฐานทางโบราณคดี เครื่องมือหินขัดประเภทขวานเป็นจำนวนมากในบริเวณนี้ ต่อมาหลังสวนได้กลายเป็นเมืองท่าเก่าแก่แห่งหนึ่งในแหลมมลายู จนกระทั่งในต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เมืองหลังสวนเป็นหัวเมืองที่ขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ ราชธานีสยาม ถึงช่วง

กลางรัชกาลที่ 5 ได้ถูกยกขึ้นเป็นจังหวัดหลังสวน สังกัดมณฑลชุมพร แต่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จังหวัดหลังสวนถูกลดฐานะเป็นอำเภอหนึ่งใน 8 อำเภอของจังหวัดชุมพร มีความสำคัญเป็นที่รู้จักกันว่าเป็นเมืองผลไม้ พายเรือแข่งแหล่งทุเรียนกวน สวนสมเด็จฯ (สวนสมเด็จพะศรีนครินทร์)

พื้นที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่งอยู่ห่างจากตัวอำเภอไปไม่เกิน 2 กิโลเมตร มุ่งหน้าตำบลนาขา ลัดเลาะไปตามเส้นทางแคบ ๆ ท่ามกลางแมกไม้ สวนมังคุด ทุเรียน ต้นจันทน์ กล้วยเล็บมือนาง ดงปาล์มและสวนสมุนไพรวิวขจี จนถึงเรือนไม้ปั้นหยาหลังเก่า อันเป็นที่ตั้งสถานพยาบาลแพทย์พื้นบ้านของพ่อหมอเสริฐ ชาวอรุณ ผู้สืบสานภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้านไทยแห่งลุ่มน้ำหลังสวน นับย้อนขึ้นไปได้หลายชั่วอายุคน เห็นได้จากคำขานชื่อครูหมอในพิธีไหว้ครูของพ่อหมอเสริฐ ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในวันพฤหัสบดีแรก ขึ้น เดือน 6 อันได้แก่ 1) ตาหมอพริ้ม 2) หลวงพ่อพัน 3) พ่อเฒ่าแดงยาว 4) ตาดับทอง 5) ตาบองเพชร 6) ทวดสอน (คุณพ่อของพ่อเฒ่าแดงยาว) และ 7) ทวดเหมา

ทุกวันนี้ พ่อหมอเสริฐ ในวัยล่วงเลย 80 ปีแล้ว ยังคงเปิดบริการรักษาผู้ป่วยที่มาจากทุกสารทิศ ตั้งแต่ดวงตะวันไม่ทันขึ้นไปจนถึงตกดิน บางวันถึงเที่ยงคืนก็มีด้วยจรรยาบรรณที่สืบทอดมาจากบรรพชนครูแพทย์ พ่อหมอเสริฐ ให้การรักษาผู้ป่วยอย่างเต็มที่เท่าเทียมกันไม่เลือกชั้นวรรณะ นอกจากเงินค่าตั้งรายดกครูเพียงเล็กน้อยตามธรรมเนียมแล้ว พ่อหมอเสริฐไม่เคยเอ่ยปากเรียกร้องค่ารักษาพยาบาลใด ๆ เลย ท่านกล่าวว่า

“ถ้ายังมีเรี่ยวแรงอยู่ ถึงอายุร้อยปีก็จะรักษาคนไข้ไม่หยุด” ตามวิถีหมอพื้นบ้านอันดั่งงามที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านาน

เชื้อหมอมไม่ทั้งแถว ใกล้เกลือกไม่กินต่าง

ชีวิตของพ่อหมอเสริฐในวัยเยาว์ก็เหมือนเด็กชนบทยากไร้ทั่วไปคือไม่ได้ร่ำเรียนหนังสือในระบบโรงเรียนมากนัก คือจบเพียงชั้นประถมต้น จะต่างบ้างก็ตรงความเป็นลูกชายคนหัวปีต้องมีภาระช่วยเหลือพ่อแม่ทำสวนทำนาหนักมากกว่าน้อง ๆ แต่ความพิเศษของครอบครัวนี้คือมีญาติฝ่ายแม่เป็นหมอพื้นบ้าน ชื่อพ่อเฒ่าแดงยาว ศรีกัม ซึ่งมีศักดิ์เป็นตาของพ่อหมอเสริฐ และเป็นพี่เคาะพนับถือของชาวบ้านในตำบลนาขาย ยามว่างจากงานสวนนา พ่อบุญเสริฐมักจะไปคลุกคลีอยู่กับพ่อเฒ่าแดงยาว ช่วยเหลืองานบริการคนไข้ในบ้านหมอม

ครั้งบ่าวเสริฐเริ่มแตกเนื้อหนุ่ม พ่อเฒ่าหมอมเห็นแววหลานคนนี้ว่ามีหนวยก้านพอที่จะเรียนวิชาแพทย์ได้ จึงปรารภกับหลานว่า และตัวท่านนั้นชราภาพแล้ว ขอให้หลานเสริฐเป็นทายาทหมอมพื้นบ้านสืบต่อจากท่าน แต่ด้วยยังรักการเที่ยวเล่นตามประสาผู้บ่าวหลานชายจึงไม่ตักปากรับคำทันที หากขอลงไปไต่ร่ตรง 5 วัน ระหว่างนั้นเองมีญาติประสบอุบัติเหตุแขนหัก บ่าวเสริฐจึงพาญาติไปโรงหมอมแต่เนื่องจากเป็นเวลาที่มากแล้วหมอมจึงไม่รับรักษาในคืนนั้น บ่าวเสริฐรู้สึกเสียใจและผิดหวังมาก ที่เห็นญาติเจ็บปวดทรมานอยู่ต่อหน้าแต่ไม่สามารถช่วยเหลืออะไรได้ จำเป็นต้องรอข้ามวันจึงได้ตรวจรักษา จึงนึกถึงพ่อหมอแดงยาวซึ่งเป็นหมอมพื้นบ้าน

นี่คือจุดเริ่มต้นปณิธานที่หาญมุ่งที่จะสืบต่อภูมิปัญญาหมอมพื้นบ้านของเด็กหนุ่มประถมสี่คนหนึ่ง เหตุจากความรู้สึกสะเทือนใจต่อความเจ็บปวดของเพื่อนมนุษย์ ดังนั้น ด้วยวัยเพียง 13 เศษ ๆ บ่าวเสริฐชาวอรุณจึงตัดสินใจมอบตัวเป็นศิษย์กับพ่อเฒ่าแดงยาว ศรีกัม ผู้เป็นตาเพื่อเล่าเรียนวิชาแพทย์พื้นบ้านไว้เป็นที่พึ่งของคนไข้คนทุกข์ต่อไป ในที่สุดบ่าวเสริฐ

ชาวอรุณก็ได้สืบเชื้อสายหมอมพื้นบ้านของบรรพบุรุษซึ่งเปรียบดั่งเกลือกอันทรงคุณค่า ไม่หลงไปทางอื่นแบบคนใกล้เกลือกินต่าง

เรียนรู้กับครูแพทย์ตามวิถีหมอมพื้นบ้าน

ลูกศิษย์ของพ่อเฒ่าแดงยาวร่วมรุ่นกับพ่อหมอเสริฐ ชาวอรุณ เดิมมี 13 คน แต่พอเรียนไปได้ระยะหนึ่งก็เหลือเพียง 3 คนเท่านั้น คือตัวพ่อหมอเสริฐเอง ซึ่งมีอายุน้อยที่สุด กับนายแป้น รัตนราช และนายซ้าย (ไม่ทราบนามสกุล) ซึ่งทั้งสองเป็นลูกเขยของพ่อเฒ่าแดงยาว สำหรับบ่าวเสริฐนั้นพ่อเฒ่าแดงยาวสังเกตเห็นความตั้งใจจริงในการเรียนรู้และมีความประพฤติปฏิบัติตัวอย่างครบถ้วน ประกอบกับอายุยังน้อยมาก ท่านจึงถ่ายทอดวิชาหมอมรักษากระดูก เส้นและอัมพฤกษ์ อัมพาตให้แก่ศิษย์หลานผู้นั้นจนสิ้นภูมิรู้ของท่าน อันได้แก่

วิธีตรวจวัดความผิดปกติของกระดูก กล้ามเนื้อ เส้นโครงสร้างร่างกาย ชีพจร การหายใจของคนไข้ หัตถการขบต่อกระดูกและจัดกระดูกให้เข้ารูปเข้ารอย การประดิษฐ์เฝือกไม้ไผ่ เคล็ดลับการเลือกลักษณะไม้ไผ่ที่นำมาทำเฝือก และเทคนิคการเข้าเฝือกตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย การนวดกล้ามเนื้อและจับเส้นเอ็น การปรุงนํ้ามันยาสมุนไพรสำหรับการนวดบำบัด หลังถอดเฝือก ตลอดจนการประกอบพิธีกรรมบำบัด อันเป็นการรักษาทางใจด้วย

เมื่อพ่อเฒ่าแดงยาวชราภาพ ท่านมอบหมายให้หมอมเสริฐขณะนั้นอายุราว 14 ปี ทำหน้าที่รักษาผู้ป่วยแทนท่าน และยังคงมอบคัมภีร์แพทย์โบราณทั้งหมดของท่านจำนวนหลายฉบับซึ่งเป็นสมุดข่อยปกดำลายมือเขียนแบบบออักขรณเพื่อให้ศิษย์หลานคนนี้ได้ทบทวนศึกษาให้ชานาญต่อไป

บวชเรียนต่อยอดภูมิปัญญาหมอยาพื้นบ้าน

เมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ย่างเข้า 21 ปีบ่าวเสริฐจับได้ใบดำ ไม่ต้องไปเป็นทหารเกณฑ์ ต่อมาเมื่ออายุเข้าวัยเบญจเพส 25 ปีจึงขอลาบวชเป็นพระที่วัดแหลมทราย ซึ่งเป็นวัดพระอุปัชฌาจารย์ในตำบลพะโต๊ะ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดชุมพร แต่ได้กลับมาพำนักประจำที่วัดใหม่บนพุดูนซึ่งเป็นวัดใกล้บ้านในตำบลนาขากำเภอหลังสวนนั่นเอง ช่วงที่อยู่ในสมณเพศ พระเสริฐสอบได้นักธรรมตรี ทั้งยังสามารถท่องจำและสวดพุทธมนต์เจ็ดตำนานได้ขึ้นใจ ท่านพบว่าคาถาการรักษากระดูกที่ร่ำเรียนจากพ่อเฒ่าแดงยาวล้วยย่อมาจากบทพุทธมนต์ทั้งสิ้น (อาทิเช่น คาถาพระโมคคัลลาน์ ประสานกระดูก ซึ่งมาจากเรื่องราวที่พระโมคคัลลานะ อัครสาวกเบื้องซ้ายถูกกลุ่มโจรฆาตกรทุบตีจนร่างแหลกเหลว แต่พระเถระได้เสกคาถาประสานกระดูกพญาลิงซารไปกราบลาพระพุทธเจ้าก่อนมรณภาพ) ท่านจึงมีความเชื่อมั่นในคุณพระรัตนตรัยว่าสามารถเยียวยารักษาโรคภัยไข้เจ็บได้ ระหว่างบวชอยู่นั้น พระเสริฐไต่ถามกิตติศัพท์ว่ามีครูหมอผู้เชี่ยวชาญสมุนไพรอยู่ที่ตำบลพ้อแดง ในอำเภอลำทะเมนชัย ท่านจึงย้ายไปพำนักที่วัดต้นกุ่ม เพื่อจะได้เรียนวิชาหมอยาสมุนไพรกับตาหมอพร้อมซึ่งอาศัยอยู่ใกล้วัดแห่งนั้นเอง

ศาสตราจารย์สมุนไพรมหาบัณฑิตที่เรียนจากตาหมอพร้อมได้แก่ 1) สมุนไพรมหาบัณฑิตชาวเด็ก 2) สมุนไพรมหาบัณฑิตโรคมุตกิต มุตฆาต โรคนสตรี และ 3) ยาธาตุคุณหาร อันเป็นศาสตร์การคุณธาดู การพร่องของ ธาดูดิน น้ำ ลม ไฟ ของแต่ละคนแล้วจึงตั้งตำรับยารักษาต่อไป

หมอพระเสริฐมีความคิดว่าหากจะเป็นหมอที่ชำนาญควรต้องมีความรู้เรื่องการรักษาโรคต่างๆ ด้วยยาสมุนไพร ให้กว้างขวางออกไปอีก ดังนั้นหากรู้ว่าวัดไหนมีตำรับตำรายาดี ก็จะเดินทางไปตามวัดเหล่านั้น ในอำเภอลำทะเมนชัยหลายแห่งซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ยา

สมุนไพรรักษาโรค แหล่งสำคัญได้แก่ ตำราสมุนไพรรักษาของหลวงพ่อบุญ สิริจันโท (จันทสิริ หรือจันทศิริ) เจ้าอาวาสวัดบรรพตพิสัย (ชาวบ้านเรียก วัดในเขา) ตำบลบางมะพร้าว อำเภอลำทะเมนชัย ผู้เป็นวิปัสสนาจารย์และเกจิอาจารย์ระดับตำนานของเมืองไทยผู้ได้รับสมัญญานามว่า “อริยสงฆ์แห่งลุ่มแม่น้ำหลังสวน” จังหวัดชุมพร

การรักษาโรคต่าง ๆ ด้วยสมุนไพรมหาบัณฑิตและคาถาอาคมซึ่งเรียนรู้จากตำรายาสมุนไพรรักษาของหลวงพ่อบุญ สิริจันโท ได้แก่ การปิดขางเด็ก (ใช้ตัวร้อนในเด็ก) ปิดริ้ว (โรคไข้ชนิดหนึ่ง มียอดเม็ดใสหรือขุ่นผุดขึ้นตามตัว ปวดแสบปวดร้อน) ฐฎฎี ลำบอง (โรคไข้ชนิดหนึ่งมีอาการบวม อักเสบ ปวดตามข้อต่าง ๆ ภายในข้อมีน้ำเป็นเมือกข้น) และ รวด (ภาษาถิ่นใต้หมายถึง ปวด คือเนื้อที่เป็นโรค มีลักษณะเป็นก้อนฝืดแข็งอยู่ใต้ผิวหนัง เจ็บปวดมาก อาจเกิดจากการถูกหนาม หรือเสี้ยนตำหรือเสียดปลาแทงเข้าไปตรงจุดนั้น) หมอพระเสริฐขณะอายุราว 30 ปีใช้วิธียืมตำรับตำราของหลวงพ่อบุญ (ซึ่งมรณภาพไปก่อนหน้านั้นเมื่อปี 2497 มาคัดลอกแล้วนำมาศึกษาผสมผสานกับการเรียนรู้จากตำราของอาจารย์ต่าง ๆ ท่านจึงมีความรู้ในการรักษาโรคด้วยสมุนไพรมากขึ้น

หมอพระเสริฐไม่อึดในความรู้อย่างเท่านั้น ท่านยังตั้งใจเรียนแก้พิษงูกัดจากหลวงพ่อรอด วัดต้นกุ่ม อำเภอลำทะเมนชัย เพราะหลังสวนชุกชุมด้วยงูพิษงู งูแมวเซา และงูพิษอื่น ๆ มีชาวบ้านถูกงูพิษกัดปีละหลาย ๆ คน นอกจากนี้ท่านยังเรียนวิชาการรักษาจักจุกโรคกรรมวิธีตัดต่อเนื้อ ตัดต่อหิน ตัดต่อกระดูกและต่อลมจากครูหมอพระชื่อดังแห่งอำเภอลำทะเมนชัย 2 องค์ คือ พระเทพวงศาจารย์ (จันทร์ โกสโล) วัดขันเงิน อันเป็นวัดเก่าแก่สมัยกรุงศรีอยุธยาอยู่ในตำบลวังตะกอก และหลวงพ่อบุญ วัดประสาธนิกร ตำบลขันเงิน

หลังจากบวชชานราว 19 พรรษา ขณะนั้นพระเสริฐ อายุได้ 44 ปีแล้ว ท่านเห็นว่าทางบ้านมีความลำบาก เนื่องจากไม่มีใครช่วยทำงานให้โยมพ่อแม่ซึ่งสูงอายุแล้ว ในฐานะลูกชายคนโต ท่านจึงลาสิกขาออกมาช่วยพ่อแม่ทำสวนทำนาและเป็นหมอรักษาคนไข้ตามประสบการณ์และความรู้ที่ได้ร่ำเรียนมาอย่างทุ่มเทเต็มที่ จนมีคนไข้มารับบริการรักษา เป็นที่พอใจทุกราย จึงบอกเล่ากันปากต่อปาก มีคนไข้มารับการรักษา มากขึ้นเรื่อยๆ จากวันละ 2-3 คน จนปัจจุบันเฉลี่ยวันละ 25-30 คน

หมอขวัญใจคนจน : 32 บาทรักษาทุกโรค

คนไข้ไม่ว่ายากดีมีจน เมื่อมารักษากับพ่อหมอเสริฐเป็นครั้งแรกต้องนำ ดอกไม้ ธูป เทียน หมากพลู มาเองเพื่อทำพิธีไหว้ครูพร้อมกับค่าตั้งราช (ค่ายกครู) ตามธรรมเนียม 32 บาท เท่านั้น ซึ่งเป็นเคล็ด หมายถึงการรักษาครอบคลุมอาการ 32 (อันเป็นธาตุโครงสร้างสำคัญของร่างกายประกอบด้วยธาตุดิน 20 บวกธาตุน้ำ 12) ซึ่งต่างกับค่ายกครูโดยทั่วไปที่มักกำหนดตัวเลขไว้ที่ 6 บาทหรือ 12 บาท บางครั้งคนไข้ไม่มีเครื่องตั้งราชไหว้ครูมาให้ พ่อหมอก็จะตั้งให้เอง เงินค่าราชที่ได้รับพ่อหมอจะนำไปทำบุญทั้งหมด แม้มีคนไข้บางรายประสงค์จะสมณาคุณเพิ่มเติม ท่านก็จะถามว่าเงินนี้หยิบยืมมาหรือไม่ ถ้าเป็นเงินยืมมาท่านจะคืนไป หรือถ้าเป็นเงินของคนไข้เองหากมากเกินไปท่านจะไม่รับ แต่ถ้าเป็นจำนวนเล็กน้อยท่านจะรับไว้เพื่อทำบุญให้คนไข้ต่อไป

ด้วยจรรยาแพทย์อันงดงามและจิตใจอันประเสริฐดังหมอปอพระที่ปฏิบัติหน้าที่เยียวรักษาผู้ป่วยมายาวนานกว่า 50 ปี กระทรวงสาธารณสุขจึงพิจารณามอบใบประกอบโรคศิลปะ สาขาเวชกรรมไทย ประเภท (ค) แก่พ่อหมอเสริฐ ชาวอรุณ เมื่อวันที่ 21

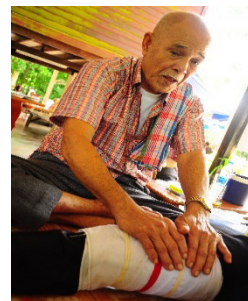
กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 เพื่อให้ท่านมีศักดิ์และสิทธิ์ในการบำบัดรักษาผู้ป่วยตามกฎหมายแพทยพื้นบ้านได้ถูกต้องตามกฎหมายเสียไป

บริการรักษาโรคของพ่อหมอเสริฐ ชาวอรุณ

กรณีตัวอย่างการรักษากระดูกพิการ

การรักษากระดูกเป็นหัตถการที่พ่อหมอเสริฐมีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษตั้งแต่ครั้งเป็นศิษย์หนุ่มในสำนักพ่อเฒ่าแดงยาว เครื่องใช้ในการรักษา นอกจากของตั้งค่าราชยกครูแล้ว ยังมีอุปกรณ์รักษากระดูกง่าย ๆ คือ เส้นเชือกวัดแนวกระดูกสันหลังคนไข้ (ซึ่งเป็นมรดกตกทอดจากพ่อเฒ่าแดงยาว) ผีอกไม้ไผ่ขนาดต่าง ๆ ผ้าขาว เข็มกลัด และที่ขาดไม่ได้คือน้ำมันสมุนไพร

ขั้นตอนการรักษา เริ่มจากการบวชครู เย็บบอชื่อครูบาอาจารย์ทั้งหมดในสายพ่อหมอเสริฐ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์คนไข้ด้วยการดู คลำ และซักประวัติผู้ป่วย เพื่อหาสาเหตุและวินิจฉัยว่ากระดูกหัก แดกร้าว หลุด หรือคดผิดรูป ถ้าเป็นกรณีที่สามารถรักษาได้ เช่นกระดูกหัก จะเริ่มจากการจัดกระดูกที่หักให้หุบติดกัน พร้อมเสกเป่าคาถา จากนั้นทาน้ำมันสมุนไพรทั่วบริเวณที่กระดูกหัก แล้วนำผ้าขาวมาพันรอบไว้ รััดติดด้วยเข็มกลัด เลือกผีอกไม้ไผ่ขนาดที่เหมาะสมมาประกบรอบผ้าขาวให้กระชับ จากนั้นจึงชุบน้ำมัน

ภาพที่ 2 ขณะรักษาผู้ป่วย

สมุนไพรบนเปลือกอีกรอบ ให้ผู้ป่วยพักรอ 7 วันจึงจะแกะเปลือกดูอาการ (ถ้าเป็นกรณีการหักบริเวณกระดูกที่ใหญ่และยาว เช่น กระดูกต้นขา ต้องใช้เวลาพักรอ 9 วัน) หลังจากแกะเปลือกแล้วกระดูกติดดีก็จะทำการนวดเส้นรักษาต่อเนื่อง เพื่อให้การไหลเวียนเลือดลมดีขึ้น นวดรักษาติดต่อกันจนกว่าคนไข้จะสามารถกลับไปใช้ชีวิตตามปกติได้ ในกรณีที่กระดูกแตกหักแล้วเกิดมีหนอง ต้องทำการพอกยาสมุนไพรเป็นพิเศษต้องชำระให้หนองหมดก่อน

การประสานร่วมมือระหว่างหมอโรงพยาบาลกับหมอพื้นบ้าน

พ่อหมอเสริฐเป็นผู้มีมารยาทวิชาชีพ หากผู้ป่วยคนใดเคยรักษาที่โรงพยาบาลมาก่อนและต้องการมารับการรักษาจากท่านจะต้องให้โรงพยาบาลเซ็นใบอนุญาตมาก่อนหรือให้โรงพยาบาลถอดเปลือกมาให้เรียบร้อยก่อนมาถึงมือท่าน บางกรณีที่มีข้อกระดูกหลุดร่วมกับกระดูกแตกหรือหัก โดยเฉพาะกระดูกสันหลังแตก ท่านอาจไม่รับรักษาโดยจะมีใบส่งต่อให้โรงพยาบาลหลังสวนอย่างเป็นทางการ นายแพทย์ศักดิ์สิทธิ์ มหารัตนวงศ์ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลหลังสวน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ในฐานะที่ท่านเป็นแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางออร์โธปิดิกส์ (วิชาที่เกี่ยวกับกระดูก ข้อ เส้นเอ็นและกล้ามเนื้อต่าง ๆ ของร่างกาย) ท่านมีความเข้าใจและเปิดรับวิถีหมอพื้นบ้านเข้าสู่ระบบบริการทางการแพทย์ของโรงพยาบาลอย่างบูรณาการ ท่านเคยกล่าวว่า

“เรื่องของกระดูกหัก ประชาชนนิยมรักษากับหมอพื้นบ้าน แม้ว่าการแพทย์จะเจริญเท่าไรนะครับ แต่ว่าหมอพื้นบ้านก็มีส่วนช่วยตรงที่ว่าประชาชนเขามีศรัทธาต่อตัวหมอพื้นบ้านเอง ซึ่งโรงพยาบาลเองตอนเริ่มแรกไม่เข้าใจในระบบนี้ แต่พออยู่ไป ๆ ใน

วิถีของพื้นบ้านเราพบว่าระบบสาธารณสุขไทยเราก็ไม่สามารถรักษาได้ทุกโรค ดังนั้นแผนไทยก็เป็นศาสตร์หนึ่งนะครับที่จะมาช่วยดูแลรักษาในเรื่องของกระดูกหักเหล่านี้ได้”

ความเชื่อมั่นของแพทย์แผนปัจจุบัน

ผู้อำนวยการโรงพยาบาลหลังสวน ยืนยันความสามารถของพ่อหมอเสริฐว่า “บางที่มีกรณีคนไข้โหวลาร้าหักมา โรงพยาบาลเราต้องใช้เวลารักษาถึง 3 เดือนกว่าคนไข้จะหายเป็นปกติ แต่หมอเสริฐท่านรักษาตามแบบหมอพื้นบ้านใช้เวลาเพียงไม่ถึง 3 อาทิตย์คนไข้ก็หายแล้ว” อย่างไรก็ตามในกรณีที่หมอพื้นบ้านมิได้เป็นเจ้าของคนไข้กระดูกหักโดยตรง แต่โรงพยาบาลยังมีระบบส่งต่อคนไข้ไปทำกายภาพบำบัดกับหมอพื้นบ้านเป็นการลดภาระและความแออัดของโรงพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่คุณหมอศักดิ์สิทธิ์ มหารัตนวงศ์ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลหลังสวน คนปัจจุบันกล่าวไว้ว่า

“อีกอย่างหนึ่งในเรื่องของการฟื้นฟู เช่น บางทีเรื่องคนไข้กระดูกหักและมีข้อติดต่าง ๆ หมอพื้นบ้านก็เหมือนเป็นนักกายภาพบำบัด ก็สามารถช่วยในเรื่องการฟื้นฟูหลังการผ่าตัด”

“เรามีข้อตกลงว่า อันไหนที่หมอพื้นบ้านรักษาไม่ได้ เช่น กระดูกหักบริเวณใกล้ข้อ กระดูกหักบริเวณข้อสะโพกต่าง ๆ กระดูกหักแผลเปิด หรือได้รับบาดเจ็บทางระบบประสาท ทางหมอพื้นบ้านจะส่งเคส (case) ผู้ป่วยเหล่านี้กลับมาให้เรา”

ข้อตกลงนี้พ่อหมอเสริฐปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดเพราะรู้ขีดจำกัดและความสามารถของตนเองว่าทำได้แค่ไหนเพียงไร กรณีนี้เป็นโมเดลความร่วมมือข้ามวิชาชีพที่เป็นแบบอย่างอันดียิ่ง

ทั้งนี้พ่อหมอเสริฐ กล่าวว่า “พ่อก็ต้องอาศัยหมอ

หลวงเป็นเกณฑ์เหมือนกันว่า กระดูกจะหักตรงไหน บางทีคนไข้ก็ไปถ่ายเอ็กซเรย์มา พ่อก็ต้องเอาฟิล์มเอ็กซเรย์มาดูว่า กระดูกหักอย่างไร หักเป็นรูปพรรณสัณฐานอย่างไร หักแบบปลายพร้า (ลักษณะมีดของชาวใต้ปลายมีดงอโค้งลงเป็นจะงอย) หรือหักเป็นปาง (ลักษณะเป็นง่าม) หรือหักแตกร้าว แล้วสะเก็ดกระดูกมันกระจาย เป็นอย่างไร อยู่ตรงไหนก็แห่ง เพราะผมใช้วิธีคลำ บางทีอาจจะถนัดหรือไม่ถนัด บางทีอาจจะพลาดพลั้ง เมื่อเราต่อแล้วอาจจะไม่สมบูรณ์ตามแบบผมนี้แหละที่จะเป็นคนที่เสียชื่อ ถ้าหักในกระดูกข้อมา พ่อหมอเสริฐจะต้องส่งให้หมอหลวง ให้โรงพยาบาล เขาผ่าเอากระดูกอันที่หักออกมา แล้วเอากระดูกเทียมใส่ พ่อหมอเสริฐเห็นว่า “หมอ (โรงพยาบาล) เขามีปัญญามากกว่าผม เพราะเขาเรียนจบมา ผมนี่อยู่แบบนี้ จบชั้น ป.4 เท่านั้น”

ทุกวันนี้หากใครไปเยี่ยมเยือนเรือนพยาบาลของหมอพ่อพระท่านนี้ สิ่งที่จะติดตาก็คือ ไม้ค้ำยันช่วยเดินที่กองพะเนินเทินทึกอยู่เป็นประจักษ์พยานว่า ผู้ป่วยกระดูกหักจำนวนมากที่มารักษาตัวกับท่านได้รอดพ้นจากความพิการสามารถกลับไปใช้ชีวิตเดินเหินได้ปกติ ไม่ต้องพึ่งไม้ค้ำยันอีกต่อไป จึงทิ้งไว้บ้านหมอเป็นอนุสรณ์เป็นกำลังใจแก่ผู้มารักษารายต่อไป

ภูมิปัญญาการรักษารูปแบบพื้นบ้าน

1. สูตรน้ำมันสมุนไพรที่ใช้ในการรักษากระดูกและเส้นเอ็น

(1) น้ำมันนวดเอ็น ประกอบด้วยสมุนไพรสด ดังนี้

- ผลส้มแขก ช่วยทำให้เอ็นหย่อนลง
- กิ่งลั่นทม (ใช้ดอกสีใดก็ได้) ช่วยลดอาการชาวมจากการนวด
- หัวข้าวเย็นเหนือ ช่วยระงับความร้อนจาก

ภาพที่ 3 สูตรน้ำมันสมุนไพร

การอักเสบ

- หัวข้าวเย็นใต้ ช่วยระงับความร้อนจากการอักเสบ
- ย่านเอ็นแดง (เถาเอ็นอ่อน) ช่วยรักษาเส้นเอ็นให้สมบูรณ์แข็งแรง
- ครั่งเป็น (ยางสีแดงจากตัวครั่งเป็น ๆ) ช่วยป้องกันผิวหนังไม่ให้ชาวม ช่วยบำรุงผิว
- ครั่งติด (พญาไร้ใบ) ช่วยขับลมในเส้นเอ็น
- ต้นหญ้าน้ำราบ (โตไม่รื้อล้ม) ช่วยผลักดันให้เลือดลมไหลเวียนสะดวกขึ้น
- ต้นคตนกูด (เฟิร์นใบมะขาม) ช่วยลดการอักเสบของพังผืดที่หุ้มกระดูก อันเนื่องจากการบีบรัด

วิธีทำ นำสมุนไพรสดทั้งหมด มีน้ำหนักอย่างละเท่า ๆ กัน (เสมอภาค) หรืออย่างละหนึ่งกำมือ มาหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ ล้างให้สะอาด นำไปเคี่ยวกับน้ำมันมะพร้าวให้ท่วมยา เคี่ยวจนกว่าน้ำมันไม่มีไอระเหยแล้ว จึงยกลง ทิ้งไว้ให้เย็นแล้วกรองใส่ขวด

(2) น้ำมันต่อกระดูก ประกอบด้วยน้ำมัน 3 ชนิด คือ

- น้ำมันโคร่า หรือกูร่า (ภาษาใต้หมายถึงน้ำมันเสียงผา) ช่วยให้น้ำกระดูกงอกและประสานกันเร็วขึ้น

-น้ำมันงา ช่วยยึด และดึงกระดูกส่วนที่หัก
 ราวให้ยึดติดกัน

-น้ำมันมะพร้าวเคี้ยว ใช้ซบกระดูกที่หัก แต่
 ถ้าใช้น้ำมันมะพร้าวสกัดเย็นจะใช้ซบกระดูกที่แตก

วิธีทำ นำน้ำมันทั้ง 3 ชนิด อัตราส่วน น้ำมัน
 มะพร้าว ประมาณ 300 ซีซี น้ำมันงา 300 ซีซี และน้ำมัน
 โคร่า 2 ซ้อนกาแฟ นำผสมเข้าด้วยกัน

2. การรักษาอัมพฤกษ์ อัมพาต

ขั้นตอนแรกพิจารณาค้นหาเส้นเอ็นที่เสีย หรือ
 เส้นเอ็นที่ไม่ทำงาน จากนั้นจึงทำหัตถการรักษาด้วย
 การนวดเส้นเอ็นใหญ่และเส้นเอ็นเล็กพร้อมกับใช้
 ยาน้ำมันสมุนไพรชุปผ้าดิบบริเวณที่อ่อนแรง ขั้นตอน
 ทดสอบนี้จะทำการนวดติดต่อกัน 3 วัน หลังจากนั้น
 สังเกตว่าผู้ป่วยดีขึ้นหรือไม่ หากดีขึ้นจะทำการรักษา
 ต่อ โดยนัดให้ผู้ป่วยกลับมาตรวจต่อเนื่องใน 15 วัน
 อาการจะดีขึ้นโดยลำดับ ในระหว่างนั้นให้ผู้ป่วยกิน
 ยาต้มสมุนไพรร่วมด้วย 3 ชุด คือ

ยาชุดที่ 1 ตำรับยาตำรักษารอคอ อัมพฤกษ์
 อัมพาต สูตร 1 ประกอบด้วยเมล็ดข้าวตอก ดังนี้ หัวร้อย
 รุ หัวข้าวเย็นเหนือ หัวข้าวเย็นใต้ ต้นครอบจักรวาล
 (ครอบฟันสีหรือครอบตลับ) แก่นลัก แก่นสน ผัก
 ราชพฤกษ์ แก่นขี้เหล็ก ใบมะกา เจตมูลเพลิงย่าน
 (บอระเพ็ด) แก่นลั่นทมแดง หัวเถาเอ็นแดง ผักหนอก
 (คล้ายใบบัวบกแต่ใบหยักมนและหยักลึกกว่า) ยาตำ
 พิษวัตฤเหล่านี้ใช้เสมอภาค ถ้าอาการไม่หนักใช้อย่าง
 ละ 3 บาท (45 กรัม)

แต่ถ้าอาการหนักมาก ใช้อย่างละ 6 บาท (90
 กรัม) นอกจากนี้ยังประกอบด้วยสัตว์วัตถุได้แก่ ดีหมี
 กระดุกควายขาว และธาตุวัตฤจำพวกดีเกลือ เกลือ
 ลินเอร์ และตัวยานอื่น ๆ อีกพอประมาณ

วิธีทำ นำตัวยาทั้งหมด มาล้างให้สะอาด เดิม
 นำท่วมยา ต้มกินครั้งละ 1 แก้ว ก่อนอาหาร 20 นาที

วันละ 3 เวลา ก่อนมื้อเช้า กลางวัน เย็น กินต่อเนื่อง
 กันจนกว่ายาจืด แล้วเปลี่ยนยาใหม่ กินยาจนกว่าจะ
 สามารถยกแขนยกขาได้ จึงเปลี่ยนไปกินยาชุดที่ 2

ยาชุดที่ 2 ตำรับยาตำรักษามะเร็ง อัมพาต
 สูตร 2 เริ่มกินเมื่อสามารถยกแขน ยกขาได้ เครื่องยา
 สมุนไพรประกอบด้วย ต้นขอบกระดัง (เถากำแพง
 เจ็ดชั้น) หัวหวายขม เถาสะค่าน เถาว์ลย์เปรียง ดีปลี
 ลูกพลู มะแว้งเครือ ไผ่ร้าง (ไผ่เลื้อย) ตัวยานทั้งหมด
 ใช้เสมอภาค อย่างละ 3-6 บาท (45-60 กรัม) กลีบ
 กระเทียมเท่าอายุ เม็ดพริกไทยเท่าอายุ และตัวยานอื่น ๆ

วิธีทำ นำตัวยาทั้งหมดมาต้มกับน้ำที่ใส่ท่วมยา
 กินครั้งละ 1 แก้ว ก่อนอาหาร 20 นาที วันละ 3 เวลา
 ก่อนอาหาร เข้า กลางวัน เย็น กินต่อเนื่องกันจนกว่า
 ยาจืด แล้วเปลี่ยนยาใหม่ จนกว่าอาการผู้ป่วยจะดีขึ้น
 มาก

ยาชุดที่ 3 ตำรับยาตัดรากอัมพฤกษ์ อัมพาต
 ประกอบด้วยตัวยาลำคัญ คือ ดีปลี ลูกพลู โกรฐทั้ง 5
 เทียนทั้ง 5 ชะเอมเทศ ชะเอมไทย แก่นฝาง แก่นสแล
 เถาสะค่าน เถาว์ลย์เปรียง เจตมูลย่าน (บอระเพ็ด)
 ผักราชพฤกษ์ (ถุน) ใบมะกา แก่นขี้เหล็ก แก่นตำเสา
 (กันเกรา) ขี้เหล็กเลือด

รังนกเขวนฟ้า (คล้ายรังนกกระจาบแต่ใหญ่
 กว่า) หญ้าปราบ (ได้ไม่รู้ล้ม) ต้นหึ่งหาย (รางจืดต้น) หัว
 ข้าวเย็นเหนือ หัวข้าวเย็นใต้ กิ่งลั่นทม หัวเปราะหอม
 หัวชิงตาแดง เม่าเหล็ก พญามือเหล็ก รากขัดมอน

หัวขมิ้นอ้อย ชุมเห็ดใหญ่ หัวแห้วหมู ข้าพลู
 มะแว้งเครือ ชันทองพยับบาท ผักเบ็ดแดง รากหญ้า
 คา หัวส้มกุ้งแดง หญ้าคอกวัว

ย่านมะกล่ำตาไก่ (มะกล่ำตาหนู) ต้นผักกระเฉด
 ต้นกุ่มบก ต้นไม้ขัดไหล

รากปลาไหลเผือก ใบกะหล่ม รากมะเขือขึ้น ราก
 ยาปลวก (ต้นมะตุ๊ก) รากมะกรูด รากมะนาว รากทุ่ง

ฟ้า ห้างอ (ว่านน้ำ) ต้นแฝกหอม อัตราส่วนที่ใช้ เสมอภาค ก้านสะเดา 32 ก้าน เม็ดพริกไทยเท่าอายุ กลีบกระเทียมเท่าอายุ ดีเกลือ เกลือลิ้นจี่ ภาวะดูควายขาว

วิธีทำ นำตัวยาทั้งหมดต้มด้วยน้ำท่วมยา วิธีกินก่อนอาหารประมาณ 20 นาที ครั้งแรก ๆ ให้กินครึ่งละครึ่งแก้ว ก่อนอาหาร วันละ 3 เวลาเนื่องจากยามีความเข้มข้นมาก เมื่อน้ำยาเจือจางลง ให้กินครึ่งละเต็มแก้ว

3. ตำรับยาสตรี เป็นยาสำหรับสตรีที่มีความผิดปกติของโลหิตระดูซึ่งทำให้เกิดอาการผิดปกติอื่นตามมา เช่น ปวดท้อง ปวดศีรษะ เป็นลม เป็นต้น

สมุนไพรรักษา ประกอบด้วย ต้นผักเป็ดแดง ต้นหญ้าพันงูแดง สามเดือนดอกแดง (บานไม่รู้โรยดอกแดง) สามเดือนดอกขาว (บานไม่รู้โรยดอกขาว) เถาว์ลย์เบรียง ต้นไผ่ลำ (ไผ่เลื้อยหรือไผ่คลาน) เถาขมิ้นฤๅษี (ขมิ้นเครือ) เปลือกยางนา เถาสมุนแฉ่ง (เป็นเถา ไม่ใช่สมุนแฉ่ง ไม่สามารถระบุชื่อสามัญได้) ต้นกำจัด หัวแห้วหมู ต้นข้าวปลู ดิปลี รากเจตมูลเพลิง รากยวงหนูน (เนื้อไม้สีเหมือนแก่นขนุน ยังไม่สามารถระบุชื่อสามัญได้) ลูกจันทน์เทศ (เอาผล รก ดอก)

สมุนไพรรักษาทุกตัวใช้เสมอภาคกัน นำมาต้ม รับประทานครึ่งละครึ่งแก้ว เช้าและเย็น ก่อนอาหารอย่างน้อย 20 นาที

4. ตำรับยากวาดขวาง

สมุนไพรรักษา ประกอบด้วย เปลือกมะนาวตากแห้ง ว่านกีบแรด ลูกสมอเหลี่ยม (สมอไทย) ทุกตัวใช้เสมอภาคกัน นำมาบดผง แล้วละลายด้วยน้ำมะกรูดหรือน้ำมะนาว ใช้นิ้วป้ายยาแล้วนำไปกวาดที่โคนลิ้นและใต้ลิ้นเด็กที่เป็นซาง

5. สมุนไพรรัดเข็ม ใช้ใบกระท่อมไม่เกิน 5 ใบ (อาจใช้ใบตะขบนา ใบกระท้อน หรือใบหว่าก็ได้) เคี้ยวให้แหลก พร้อมท่องบดสวด บทอิติปิโส 8 ทิศ แล้วพ่น

ใบกระท่อมที่เคี้ยวลงบนบริเวณที่เป็นเข็ม 3 ครั้ง ทำวันละหนึ่งครั้ง ติดต่อกัน 2-3 วัน แล้วเริ่มจะแห้งลง

6. ตำรับยาหยอดตา รักษาตาต้อ ได้แก่ ต้อเนื้อ ต้อหิน ต้อกระจก ต้อลม เป็นต้น

สมุนไพรรักษา ประกอบด้วย หญ้าไต้ใบ ตำให้แตก ลูกบวบกลางหวา (ผลต้นกะระระอ่อน กล้วยไม้ชนิดหนึ่ง) นำมาย่างไฟให้เหี่ยว อัตราส่วนเท่ากันทั้ง 2 อย่าง น้ำฝนกลางหวา (น้ำฝนที่ได้จากการนำภาชนะไปรองในที่โล่งแจ้ง ไม่สามารถใช้น้ำฝนที่ตกมาจากหลังคาได้เนื่องจากอาจจะไม่สะอาด) ใช้เป็นน้ำกระสาย และพิมเสน

ให้นำหญ้าไต้ใบที่ตำแล้วผสมกับลูกบวบกลางหวา ผสมน้ำฝนกลางหวาเป็นน้ำกระสาย คั้นเอาเฉพาะน้ำ แล้วจึงหยิบพิมเสนลงไปพอประมาณ นำมาหยอดตาที่มีอาการของตาต้อต่าง ๆ ควบคู่กับพิธีกรรมการรักษาตาต้อ

7. การรักษาโรค (ภาษาใต้หมายถึงปรวด)

สมุนไพรรักษา ประกอบด้วย หนังกว ครอบงูเห่า หัวหนอนตายอยาก ลูกลำโพง ต้นทองพันชั่ง เจตมูลเพลิง หัวกรงเขมา พริกไทย แก่นฝาง แก่นแห้ว (ต้นสแรว) กระเทียม หมึกดำ (หมึกจีนเป็นแห่ง) หัวหมากหมก ต้นโคกกระสุน ต้นคदनกูด (เพ็ร์นใบมะขาม)

ภาพที่ 4 ยาสมุนไพรรักษาโรคหรือปรวด

เภสัชวัตถุทุกตัวใช้เสมอภาค หรืออย่างน้อยใช้สิ่งละ ไม่ต่ำกว่า 1 บาท (15 กรัม)

วิธีทำ นำตัวยาทิ้งหมดมาคั่วไฟจนเกรียม นำไป บดผสมกับน้ำมันมะพร้าว ทาบริเวณแผลบ่อย ๆ แล้ว แผลจะค่อย ๆ หายไป

8. ตำรับยาล้าบอง

สมุนไพรรักษา ประกอบด้วยเมล็ดผักนึ่ง เมล็ดผักชีล้อม ลูกขี้ไต้ ต้นละหุ่งแดง จอกเหินใหญ่ เปลือกต้นมะกอก นำสมุนไพรรักษาทั้งหมดตำผสมกับปูน กินหมาก พอกบริเวณข้อที่เป็นล้าบอง เมื่อสมุนไพรรักษาแห้งให้ใช้น้ำต้มสุกรดบริเวณที่พอก (เนื่องจากล้าบอง จะมีความร้อนทำให้สมุนไพรรักษาแห้งเร็ว)

9. การรักษาขี้หู

ใช้น้ำมันสมุนไพรรักษาแผลงูกัด ประกอบด้วย ตัวยาลำคุดังนี้ หัวผักกูด เถาตำลึง รากต้นหมี เปลือกโหรง (ต้นลำโพง) เปลือกจิกนา หัวอุตพิต ราก ละหุ่งแดง ตัวยาทิ้งหมดใช้เสมอภาค และหินดำ (ฝนเอาแต่ขี้)

วิธีทำ นำสมุนไพรรักษาทั้งหมดมาตำให้แหลก แล้ว เอาไปเคี้ยวกับน้ำมันมะพร้าว นำยาน้ำมันสมุนไพรรักษา ได้ผสมกับขี้หินดำ แล้วนำไปทาบริเวณแผลที่ถูกรักษา กัด เคล็ดลับคือ ขี้หินดำเป็นธาตุวัตถุที่ช่วยให้ไขมัน เคลือบติดแผลงูกัดได้นาน

การพัฒนาองค์ความรู้แพทย์พื้นบ้าน

พ่อหมอเสริฐ ชาวอรุณได้รับการยอมรับด้านการรักษากระดูก จากแพทย์แผนปัจจุบันโรงพยาบาล หลังสวน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมมือกัน ในการรักษาผู้ป่วยโรคกระดูก พ่อหมอได้รับความรู้เพิ่มเติมในด้านเทคนิคการแพทย์ เช่น การอ่านฟิล์ม เอ็กซเรย์ การใช้อุปกรณ์ทางการแพทย์สมัยใหม่ในการรักษากระดูก นอกจากนี้ท่านและแพทย์พื้นบ้าน

ด้านรักษากระดูกอีกหลายท่านยังได้เข้าร่วมในทีมวิจัย เรื่อง “การศึกษาและพัฒนาศักยภาพหมอพื้นบ้านในการรักษาผู้ป่วยกระดูกหักและพัฒนารูปแบบความร่วมมือการผสมผสานการรักษากระดูกหักระหว่าง หมอพื้นบ้านกับสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ” ดำเนินการโดยกองการแพทย์พื้นบ้านไทย กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ปี 2555

การรักษาพิษงูกัด ใช้น้ำมันสมุนไพรรักษาแผลงูกัด ประกอบด้วยตัวยาลำคุดังนี้ หัวผักกูด เถาตำลึง รากต้นหมี เปลือกโหรง (ต้นลำโพง) เปลือกจิกนา หัวอุตพิต รากละหุ่งแดง ตัวยาทิ้งหมดใช้เสมอภาค และหินดำ (ฝนเอาแต่ขี้)

วิธีทำ นำสมุนไพรรักษาทั้งหมดมาตำให้แหลก แล้ว เอาไปเคี้ยวกับน้ำมันมะพร้าว นำยาน้ำมันสมุนไพรรักษา ได้ผสมกับขี้หินดำ แล้วนำไปทาบริเวณแผลที่ถูกรักษา กัด เคล็ดลับคือขี้หินดำเป็นธาตุวัตถุที่ช่วยให้ไขมัน เคลือบติดแผลงูกัดได้นาน

บทบาททางสังคมของหมอพื้นบ้าน

■ ศูนย์เรียนรู้ หมอพื้นบ้าน นายเสริฐ ชาวอรุณ

ก่อตั้งโดยองค์การบริหารส่วนตำบลนาขาร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาขารอ หลังสวน เนื่องจากได้เล็งเห็นถึงคุณค่าและคุณูปการของภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านในการดูแลรักษาสุขภาพภายในชุมชนผ่านการสืบสานถ่ายทอดโดยพ่อหมอเสริฐ ชาวอรุณ

ปัจจุบันกล่าวได้ว่าศูนย์เรียนรู้ หมอพื้นบ้าน นายเสริฐ ชาวอรุณ เป็นห้องเรียนภูมิปัญญาของชุมชน หลังสวนและผู้สนใจทั่วไป รวมทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เชื่อมโยงทั้งความรู้สมุนไพรรักษา และการรักษา และความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน

ยิ่งไปกว่านั้น ศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้ยังเป็น

ภาพที่ 5 คณะ อสม. และชาวบ้านในตำบลนาขาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฐานเรียนรู้หมอพื้นบ้าน นายเสริม ชาวอรุณ

ภาพที่ 6 สอนนักเรียนรู้จักพืชสมุนไพรรอบบ้าน

คลังความรู้สำคัญด้านสุขภาพของชาว อสม. (อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน) ซึ่งนอกจาก อสม. จำนวนมากได้เรียนรู้เรื่องสมุนไพรอย่างลึกซึ้งเพื่อนำไปใช้ประโยชน์และเผยแพร่ความรู้แก่ชุมชน แล้วหลายท่านยังมาอาสาเป็นผู้ช่วยหมอพื้นบ้านในการจัดเตรียมยาและผลิตยาสมุนไพร รวมทั้งช่วยบริการด้านส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้ป่วยที่มาใช้บริการในศูนย์เรียนรู้ของพ่อหมอเสริมด้วย เช่น การคัดกรองเบาหวาน ความดันโลหิต การคัดกรองสุขภาพจิต เป็นต้น

■ การปลูกฝังเมล็ดพันธุ์ภูมิปัญญาในเด็กปฐมวัย

โรงเรียนวัดนพคุณ เป็นโรงเรียนประถม

ศึกษาเล็ก ๆ แห่งหนึ่งในตำบลนาขา ที่เปิดการเรียนการสอนเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้ศูนย์เรียนรู้ หมอพื้นบ้าน นายเสริม ชาวอรุณ เป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญแห่งหนึ่ง ที่จะปลูกฝังเมล็ดพันธุ์ความรู้ด้านสมุนไพร ลงในเนื้อดินอันอุดมของเด็กนักเรียนจะได้รับการฝึกฝนเรียนรู้และการปฏิบัติจริงในศูนย์เรียนรู้ของพ่อหมอเสริมแห่งนี้ เพื่อเด็ก ๆ จะมีพื้นฐานความรู้จากภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านนำไปใช้ประโยชน์ในการดูแลสุขภาพตนเองและคนในครอบครัวได้

นอกจากปลูกฝังเมล็ดพันธุ์ภูมิปัญญาแก่เด็กปฐมวัยแล้ว ศูนย์เรียนรู้หมอพื้นบ้านแห่งนี้ยังร่วมมือกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอหลังสวน เปิดหลักสูตรวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรสอนนักเรียน กศน. โดย พ่อหมอเสริม ชาวอรุณ เป็นครูผู้บรรยายถ่ายทอดและสอนปฏิบัติ

■ กิจกรรมปลูกและใช้สมุนไพรในชุมชน

สำนักงานเกษตรอำเภอหลังสวน ได้มีการจัดทำแผนการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในตำบลต่าง ๆ โดยศูนย์เรียนรู้หมอพื้นบ้าน นายเสริม ชาวอรุณ ได้รับการคัดเลือกให้เป็นแหล่งการถ่ายทอดการปลูกสมุนไพรของตำบลนาขา โดยเน้นการปลูกสมุนไพรที่ใช้บ่อยในชุมชนและนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนโดยชุมชนเพื่อสุขภาพประชาชน อย่างไรก็ตาม พ่อหมอเสริมยังขอให้สำนักงานเกษตรช่วยเหลือสนับสนุน การปลูกพันธุ์ไม้สมุนไพรที่หายากเพื่อการอนุรักษ์ไว้และแบ่งปันนำไปใช้ประโยชน์ทางยาแก่ผู้ที่มาับการรักษาที่พ่อหมอเสริม ด้วยความรู้ ความเชี่ยวชาญทางด้านการดูแลรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน แก่ประชาชนมาอย่างยาวนานกว่า 60 ปี มีจรรยาบรรณแพทย์อันงดงามเป็นที่ประจักษ์และเป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชน

เป็นจำนวนมากที่มารับบริการรักษาแบบให้เปล่าจากท่าน อีกทั้งยังให้การประสานร่วมมือกับระบบบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขของรัฐอย่างดีเยี่ยม รวมถึงพ่อบุญธรรมมีบทบาทสำคัญในด้านการ

ศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่เยาวชน นักเรียน นักศึกษา อสม. และประชาชนผู้สนใจทั่วไป

คติประจำใจพ่อบุญธรรมคือ “คนเป็นหมอตองรักษา โดยไม่เลือกชั้นวรรณะและไม่เห็นแก่ชื่อเสียง”